

הגמרא מביאה ברייתא [או מאמר אמוראים ראשונים]:

הדש גלעינין [מין קטניות] בשדה הקדש, ונהנה מהשתמשות בשדה הקדש, מעל.

ומקשינן: ולמה מעל, והא בתלוש בעינן, הלא אין מועלין במחובר לקרקע וכל שכן בקרקע (470)? [כמו שמבואר לקמן יח ב].

ומתריצין: אמר רבינא: שמע מינה, אפשר לשמוע מהלכה זו, שאבקה מועלי לה (471), האבק של הקרקע, מועיל ומשביח את הקטניות כאשר נידוש בקרקע של הקדש. והיות והאבק הוא תלוש, לפיכך: מועלין.

### מתניתין: יג-ב

המשנה ממשיכה לדון בקדשים שאין מועלין

בהם, והם אסורים בהנאה.

שרשי אילן של הדיוט, הבאין בשל הקדש, וכן שרשי אילן של הקדש שבאין בשל הדיוט, לא נהנין ולא מועלין.

הגמרא בבבא בתרא [כו ב] מעמידה את המשנה, כדי שלא יסתרו הרישא והסיפא, ששרשי האילן נגררים [שייכים] להאילן עד מרחק של שש עשרה אמה. וביותר מכך אינם נגררים אחר האילן.

הילכך, ברישא מדובר ששרשי הדיוט באו לתוך של הקדש, והם בתוך שש עשרה אמות להאילן, לפיכך: אין מועלים, כי הם שייכים להדיוט. ועם כל זה, אסרום חכמים בהנאה. אבל מה שמרוחק משש עשרה אמות, מועלין בהם.

ובסיפא, מדובר ששרשי הקדש באו לתוך

אבל ההיתר לפועל לאכול הוא זכות ממונית, הילכך, סלקא דעתין לומר, שכשם שבחולין מותר לו לאכול ואינו עובר על איסור גזל [וסברא זו הובאה בהערה 461 בשם תוס' הרא"ש] כמו כן, מותר לו לאכול בהקדש, הואיל ואין כאן גזל, אין כאן מעילה, לכן הוצרכה התורה לאסור בדרשה מיוחדת, "רעך" ולא של הקדש. וממילא, מתורצת קושית התוס'. כי לא שייך ללמוד אדם מבהמה לגבי הקדש. ועיין בקרן אורה שכתב מעין דברים אלו.

470. המיוחס לרש"י.

471. כן משמע שפירשו התוס'. ולפי פירוש זה "מעלי" מתפרשת מלשון מועיל. ויותר מבואר בפירוש ב.

אבל לפי גירסת השיטה מקובצת, הוא

ובשיטה מקובצת שם המקשים, אם כן, למה הוצרכה התורה למעט "רעך" ולא של הקדש, הלא אפשר ללמוד מההיקש של חוסם לנחסם, כמו שאמרה הגמרא שם כמו שאמרו התוס'?

ועיין שם מה שתירצו. על קושית התוס' מתרץ הגר"ח [בספרו על הרמב"ם הלכות מעילה] על פי המבואר [הערה הקודמת] שהרמב"ם פירש את דרשת "דישור", בראוי לה ולא בהקדש. הילכך, יש לבאר, ששונה איסור אכילת פועל מחיוב חסימת פי הבהמה.

האיסור לחסום פי הבהמה, אינו משום שלבהמה יש זכות ממונית בתבואה שדשה, אלא שיש איסור על הבעלים לחסמה, ואף אם היא בהמתו. על כן, באה התורה ואמרה, שהיות ותבואה זו אינה ראויה לבהמה, והדיש אינו ראוי לה, יחסמנה!